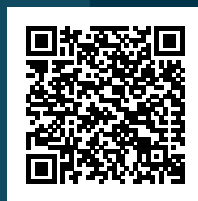

Scan deze QR code om de
lezingen te bekijken waarop
dit hoofdstuk gebaseerd is:

Wie betaalt de coronafactuur?

De intergenerationale verdeling van inkomens en vermogens

Sarah Kuypers

De COVID-19-crisis laat een diepe impact na op ons allemaal, op het gebied van fysieke en mentale gezondheid, financiën, sociale relaties en ga zo maar door. Het wordt echter steeds duidelijker dat de impact van de crisis niet gelijk verdeeld is. Bestaande ongelijkheden werden opnieuw zichtbaar of werden zelfs uitvergroot, in bijna alle aspecten van het alledaagse leven. In dit stuk sta ik stil bij het financiële aspect. Hoewel de directe impact van COVID-19 in termen van fysieke gezondheid in de eerste plaats ouderen treft, zijn het op financieel gebied voornamelijk de jongere generaties die het hoogste risico lopen. Het onderwijs en de arbeidsmarkt hebben immers grote klappen geïncasseerd, die met name de huidige en toekomstige generatie (jonge) werkenden raken. Hoewel overheden hebben getracht de klap te verzachten via allerhande steunmaatregelen, hebben heel wat gezinnen hoe dan ook financieel moeten inboeten. Gepensioneerden daarentegen hebben doorgaans hun levensstandaard op peil kunnen houden omdat aan het niveau van de pensioenen niet werd geraakt. Daarnaast is het vermogen toegenomen en dat is voor een groot deel in handen van de oudere generaties. Deze ongelijke verdeling van lasten en baten over generaties heen inspireerde onder meer Belgisch topeconoom Jan-Emmanuel De Neve om te pleiten voor een extra coronabijdrage ten laste van ouderen (De Morgen 2020).

Deze observaties staan echter in schril contrast met het algemene gevoel dat heerst in de samenleving, waarbij ouderen worden beschouwd als de economisch zwakkere generatie. In datzelfde coronajaar 2020 verscheen bijvoorbeeld de volgende krantenkop: '6 op de 10 Belgen vrezen geen comfortabel leven meer te kunnen leiden na hun pensioen' (De Standaard 2020). Dit artikel vormt zeker geen uitzondering.

Het constante debat rond de verhoging van de minimumpensioenen de laatste jaren vindt daarin ook zijn voedingsbodem.

Hoe kunnen we feiten en perceptie met elkaar verzoenen? Hoe verhoudt de financiële situatie van verschillende generaties zich nu echt? En op welke manier kunnen we diegenen met de meeste financiële draagkracht laten bijdragen om de coronafactuur te betalen? In dit stuk wordt dieper ingegaan op deze vragen aan de hand van de recentste cijfers over de intergenerationele inkomens- en vermogensverdeling.

1. De financiële situatie van generaties vergeleken

Indicatoren van armoede, ongelijkheid en financiële draagkracht worden doorgaans uitgedrukt in termen van het equivalent jaarlijks netto beschikbaar gezinsinkomen⁵⁵. Met een mediaaninkomen van 20 185 euro in 2020 (EUROSTAT 2021) hebben gepensioneerden over het algemeen een lager inkomen dan jongere generaties (mediaaninkomen van 26 877 euro) wat voornamelijk te wijten is aan het feit dat pensioenen doorgaans lager zijn dan inkomens uit arbeid en kapitaal. Dat houdt dus verband met het idee dat de levensstandaard na pensionering zou dalen.

Betekent het dan ook dat de armoede het hoogste is onder gepensioneerden? In het begin van het decennium bleek dat inderdaad nog het geval te zijn. De ‘at-risk-of-poverty rate’⁵⁶ – het officiële meetinstrument voor armoede gehanteerd in de Europese Unie – bedroeg in 2003 22% voor 65-plussers. Ter vergelijking, het cijfer was ongeveer 13% voor de 18- tot 54-jarigen en ongeveer 16% voor kinderen onder de 18 jaar en voor personen tussen 55 en 64 jaar. Door de jaren is dit patroon echter sterk veranderd. De armoede bij 65-plussers is immers sterk teruggedrongen tot 15 à 16%. Ook het armoedecijfer bij 55- tot 64-jarigen is licht gedaald. Bij de drie jongere leeftijdsgroepen is echter de tegengestelde trend waar te nemen, waarbij de armoede met name sterk is toegenomen voor kinderen onder de 18 en jongeren tussen 18 en 24 jaar. Met een armoedecijfer van ongeveer 20% is de armoede vandaag voornamelijk bij de kinderen en jongeren te situeren.

---

55 Equivalent wijst op het feit dat het gezinsinkomen wordt gecorrigeerd voor de grootte en de samenstelling van het gezin. In de literatuur wordt doorgaans een equivalentieschaal gebruikt die een waarde 1 geeft aan de eerste volwassene, een waarde van 0,5 voor elke extra volwassene (vanaf 14 jaar) en een waarde van 0,3 voor elk kind (jonger dan 14 jaar).

56 Deze indicator berekent het percentage van de bevolking van wie het equivalente netto beschikbare huishoudinkomen lager is dan 60% van de mediaan.

De financiële situatie van gezinnen hangt echter niet alleen af van het inkomen, ook het vermogen speelt een belangrijke rol. Het mediaan nettogezinsvermogen (dat is de som van alle roerende en onroerende vermogens verminderd met alle uitstaande schulden) was in 2017⁵⁷ gelijk aan ongeveer 365 000 euro voor de 'bijna-gepensioneerden' tussen 55 en 64 jaar en 305 500 euro voor 65-plussers. Kinderen onder de 18 jaar daarentegen behoren tot gezinnen met een mediaan nettovermogen van 177 400 euro. Als we kijken naar de verdeling van de nettovermogens dan zien we dat 55-plussers proportioneel een groter aandeel bezitten in het totale nettovermogen. Een volledig gelijke verdeling zou impliceren dat ze 31,4% van het vermogen in handen zouden hebben, in werkelijkheid is het bijna 40%. Voor kinderen onder de 18 jaar is het tegengestelde waar; zij hebben toegang tot een kleiner aandeel dan een volledig gelijke verdeling zou impliceren.

In de academische literatuur wordt steeds vaker gepleit om in indicatoren van armoede, ongelijkheid en financiële draagkracht zowel het inkomen als het vermogen en de schulden mee in rekening te nemen. Gezinnen met eenzelfde inkomen kunnen immers verschillen in de mate waarin ze onroerend goed bezitten of spaargelden en andere financiële activa ter beschikking hebben. Daartegenover staat de impact van schulden waardoor in de praktijk niet het volledige beschikbare inkomen werkelijk 'beschikbaar' is. Voor alle leeftijdsgroepen daalt het armoedepercentage wanneer het vermogen en de schulden worden meegerekend. Deze daling is echter veel sterker voor de 65-plussers, voor wie het armoedecijfer daalt tot zo'n 2,5%, het armoedepercentage van de bijna-gepensioneerden (55-64 jaar) wordt gehalveerd. Zelfs wanneer de waarde van de eigen woning niet wordt meegeteld, vinden we nog steeds een halvering van de armoedecijfers bij 65-plussers. Bij de jongere generaties is er slechts een daling van enkele procentpunten op te merken.⁵⁸

Met andere woorden, het idee dat de levensstandaard daalt na pensionering is grotendeels gestoeld op het feit dat het inkomen doorgaans lager is dan dat van jongere generaties. Tegelijkertijd is het echter zo dat armoede zich voornamelijk concentreert bij kinderen en jongeren onder de 25 jaar. Dat is reeds het geval wanneer we enkel naar inkomensarmoede kijken, maar de kloof tussen de jongste en de oudste generatie wordt nog een stuk groter wanneer ook het vermogen mee in

---

57 Op het moment van schrijven de recentste cijfers. Eigen berekeningen op basis van Eurosystem Household Finance and Consumption Survey (HFCN 2020). Voor meer informatie over de Belgische vermogensverdeling, zie Kuypers & Marx (2020).

58 Voor meer informatie over armoede gemeten op basis van inkomen, vermogen en schulden, zie Kuypers & Marx (2021).

rekening wordt genomen. Rekening houdend met alle financiële middelen kunnen we dus stellen dat gepensioneerden vaak een hogere (potentiële) levensstandaard hebben, en dus een hogere bijdragekracht.

2. De (waarschijnlijke) impact van COVID-19

Punt 1. schetst een beeld van de situatie voor de COVID-19-crisis toesloeg. Op het moment van schrijven is er slechts beperkte informatie beschikbaar over de inkomensverdeling tijdens de crisis en helaas zijn er nog geen data over de vermogensverdeling. De volledige impact zal hoogstwaarschijnlijk ook pas zichtbaar worden nadat de crisis en de steunmaatregelen (die vaak de echte impact uitstellen) achter ons liggen. De patronen in de inkomens- en vermogensverdeling in de precrisisperiode, samen met globale veranderingen, kunnen ons echter al veel vertellen over de waarschijnlijke richting van de evoluties.

Hoewel de directe impact van COVID-19 – in termen van fysieke gezondheid – groter is voor de oudere generatie lopen jongeren het hoogste risico om de indirecte impact ervan te ervaren, met name door de effecten die de verschillende lockdowns en socialdistancingregels hebben gehad op het onderwijs en de arbeidsmarkt. Onder meer als gevolg van het last-in-first-outprincipe en het feit dat ze vaker tewerkgesteld zijn in preciaire jobs en statuten, lopen jongeren het meeste risico om (tijdelijk) werkloos te worden. Dit risico wordt nog groter voor laaggeschoolde jongeren. Het is echter zeer waarschijnlijk dat de impact zich ook zal laten voelen op lange termijn. Het afstandsonderwijs heeft zonder meer een negatieve impact gehad, met name voor kinderen die reeds voor de crisis kwetsbaar waren. Zoals eerder al vermeld, leeft ongeveer 20% van de kinderen in inkomensarmoede en zij hebben vaak thuis geen of weinig toegang tot technologie en/of krijgen minder huiswerkbegeleiding door ouders. Dat zal later zijn weerslag vinden in hun tewerkstellingskansen en dus op het inkomen dat ze zullen verdienen. Daartegenover staat in schril contrast het feit dat pensioenen tijdens de crisis onaangeroerd zijn gebleven en oudere werknemers vaak – maar uiteraard niet altijd – in meer stabiele jobs en statuten tewerkgesteld zijn. Met andere woorden, in termen van inkomen valt de impact grotendeels op de huidige en toekomstige generatie jonge werkenden, terwijl de oudere generatie niet of amper geraakt wordt.

Hoe zit het dan met het vermogen? Cijfers van de Nationale Bank van België (14/04/2021) tonen aan dat het netto financieel vermogen met 45,5 miljard gestegen is in 2020. Als gevolg van de lockdowns en reisbeperkingen hadden

gezinnen minder consumptiemogelijkheden en hebben ze dus meer gespaard en belegd. Financiële activa bleken daarnaast ook vaak winstgevend te zijn. Hoewel de beurzen aan het begin van de crisis een van de zwaarste dalingen hebben gekend en ook tijdens de crisis een aantal dips hebben ervaren, is het herstel altijd relatief snel geweest, zeker in vergelijking met eerdere crisisperiodes. Daarnaast is ook het onroerend vermogen toegenomen doordat huizenprijzen een van de sterkste stijgingen van de afgelopen vijftien jaar hebben doorgemaakt. Niet iedereen heeft echter van deze periode kunnen gebruikmaken om vermogen op te bouwen. De meesten die werkzaam zijn in zwaar getroffen sectoren zoals horeca en amusement & cultuur hadden voor de crisis de laagste vermogens (zie Horemans et al. 2020) en de kans dat zij een beroep hebben moeten doen op het weinige spaargeld dat ze bezaten of zelfs schulden hebben moeten aangaan om de crisis te overbruggen, is groot.

Gegeven deze globale evoluties in combinatie met het feit dat inkomen voornamelijk bij de jongere generaties geconcentreerd is en het vermogen proportioneel meer in handen is van de ouderen, impliceert naar alle waarschijnlijkheid dat de COVID-19-crisis de intergenerationele kloof in financiële levensstandaard zal vergroten.

"Hoewel de directe impact van COVID-19 – in termen van fysieke gezondheid – groter is voor de oudere generatie lopen jongeren het hoogste risico om de indirecte impact ervan te ervaren, met name door de effecten die de verschillende lockdowns en socialdistancingregels hebben gehad op het onderwijs en de arbeidsmarkt."

3. Ongelijkheid binnen de generatie ouderen

Tot dusver werd de oudere generatie behandeld alsof ze één homogene groep vertegenwoordigt die er financieel allemaal even warmpjes bij zitten. Dat is natuurlijk niet het geval. Het is van belang te benadrukken dat er niet alleen een grote ongelijkheid bestaat tussen generaties, maar zeker ook binnen generaties. Wanneer we kijken naar de vermogensverdeling binnen de groep 55-plussers,⁵⁹ dan zien we dat 10% van hen een vermogen heeft dat lager is dan 4 000 euro, terwijl een andere 10% van hen meer dan 970 000 euro bezit en de top 5% zelfs meer dan 1 670 000 euro. De minst vermogende helft van alle 55-plussers bezit samen ongeveer 13% van al het vermogen van deze leeftijdsgroep, terwijl de 10% rijksten samen 45% bezitten en de top 5% meer dan 33%. Naar alle waarschijnlijkheid is de ongelijkheid nog groter aangezien deze cijfers gebaseerd zijn op enquêtes, die beperkt zijn in de vertegenwoordiging van de allerrijksten.

4. De financiering van de coronafactuur

De impact van COVID-19 op de financiële situatie van de bevolking uit zich ook in de overheidsfinanciën. Er zijn immers minder ontvangsten uit belastingen en socialezekerheidsbijdragen, terwijl de uitgaven de pan uit swingen. Denk daarbij voornamelijk aan de toename in gezondheidskosten, de systemen van tijdelijke werkloosheid en het overbruggingsrecht voor zelfstandigen en de vele andere steunmaatregelen. De combinatie van lagere ontvangsten en hogere uitgaven slaat een enorm gat in de begroting. De vraag rijst dan onvermijdelijk hoe dit tekort moet worden gefinancierd.

Zolang er geen extra inkomsten gegenereerd worden en/of besparingen zijn in de uitgaven, is de enige optie om het tekort te financieren via een verhoging van de staatsschuld. Een dergelijke verhoging legt echter extra druk op de intergenerationale ongelijkheid. De overheidsschuld bestaat immers voor een groot deel uit geld dat de Belgische bevolking leent aan de overheid via obligaties en staatsbons waardoor een stijging in de schuld de positie van obligatiehouders, en dus van de meest vermogenden, versterkt. De schuld zal uiteraard op een bepaald moment moeten worden terugbetaald. Met andere woorden, het financieren van het coronabegrotingstekort door middel van een verhoging van de staatsschuld draagt verder

---

⁵⁹ Opnieuw eigen berekeningen op basis van Eurosystem Household Finance and Consumption Survey (HFCN 2020).

bij aan de kloof tussen de vermogende generatie ouderen en de huidige en toekomstige generatie belastingbetalers.

Om de stijging van de overheidsschuld te beperken, gaan er steeds meer stemmen op in de richting van een alternatieve financieringswijze via een eenmalige ‘crisis-belasting’. Zoals reeds in de inleiding vermeld, werd een extra bijdrage door ouderen voorgesteld door Jan-Emmanuel De Neve. Die zou dus uitgaan van de leeftijd als belastingcriterium en dat is nu net waar het schoentje wringt. Punt 3. schetst duidelijk dat er een belangrijke ongelijkheid bestaat binnen de groep ouderen waardoor dat geen eerlijke belasting zou zijn. Die zou immers ook een bijdrage opleggen aan de kwetsbare ouderen met lage pensioenen en weinig vermogen. Andere voorstellen gaan uit van het vermogen als belastingcriterium. Hoewel de voorgaande alinea’s hebben aangetoond dat die in de praktijk grotendeels zou neerkomen op een bijdrage door ouderen, is dat wel een eerlijke belasting omdat het gestoeld is op het draagkrachtprincipe.

Hoe zou een dergelijke vermogensbelasting er kunnen uitzien? Zoals eerder reeds vermeld, hebben we op dit moment enkel cijfers over de Belgische vermogensverdeling vanuit enquêtes waarin weinig tot geen informatie zit over het vermogen van de allerrijksten. De beste schatting is dat de 1% meest vermogenden samen ongeveer 15 à 20% van het Belgische vermogen bezitten (Vermeulen 2018, 2016). Volgens cijfers van de Nationale Bank van België waren alle Belgen samen in 2019 in het bezit van een totaal nettovermogen van ongeveer 1 715 miljard euro. Zelfs als we de meest conservatieve schatting van 15% als aandeel nemen, zou dat dus betekenen dat de top 1% samen ongeveer 257 miljard euro bezit. Om een idee te geven over de ordegroottes, zou een belastingvoet van 2% op dit vermogen voldoende zijn om de volledige kosten van de tijdelijke werkloosheid in 2020 te dekken, die volgens cijfers van de RVA (2021) iets meer dan 4 miljard euro bedroegen. Uiteraard is het tekort groter dan enkel de uitgaven aan tijdelijke werkloosheid, dus om de volledige put te vullen zal mogelijk een iets hogere belastingvoet nodig zijn en/of de groep belastingplichtigen moeten worden uitgebreid naar bijvoorbeeld de 5% meest vermogenden. Uiteraard is ook een systeem met progressieve schijven en tarieven mogelijk en vanuit het draagkrachtprincipe zeker wenselijk. Het doel is dus niet om hier de precieze parameters uit te tekenen – dat is en blijft een politieke keuze – maar eerder om de aandacht te vestigen op het feit dat een relatief lage belastingvoet op het vermogen van enkel de allerrijksten al heel wat geld in het laatje kan brengen.

5. Conclusie

Kortom, zijn de ouderen werkelijk de economisch zwakste generatie? Als je alle financiële aspecten in rekening neemt zeker niet. Bovendien hebben ze de impact van de COVID-19-crisis – althans in financiële termen – minder sterk gevoeld. Is een crisisbelasting op basis van leeftijd daardoor een goed idee? Neen, gegeven de ongelijkheid binnen de groep ouderen vormt leeftijd op zichzelf geen eerlijk criterium. Een belasting gebaseerd op financiële draagkracht door middel van een bijdrage op de allerhoogste vermogens is dat echter wel, zelfs als dat in de praktijk voor een groot deel valt op de schouders van gepensioneerden en bijna-gepensioneerden.

Het debat rond het belasten van vermogen woedt al vele jaren en de COVID-19-crisis biedt de uitgelezen kans om ermee te experimenteren. Als we het nu niet doen, dan waarschijnlijk nooit. Het zou ons veel leren over hoe de vermogensverdeling er werkelijk uitziet, met name aan de top van de verdeling, alsook in welke mate een dergelijke belasting werkt in de praktijk. Hoeveel en wat bezitten de allerrijksten nu echt? Wat is de impact van de belasting op de vermogensongelijkheid en het investeringsgedrag? Is er sprake van kapitaalvlucht zoals door vele tegenstanders wordt beweerd?

Literatuur

- De Morgen (2020, 14 mei). Belgische topeconoom doet controversieel voorstel: 'Laat ouderen coronataks betalen'. Geraadpleegd van <https://www.demorgen.be/nieuws/belgische-topeconoom-doet-controversieel-voorstel-laat-ouderen-coronataks-betalen-b4d387d5/>.
- De Standaard (2020, 20 nov.). 6 op de 10 Belgen vrezen geen comfortabel leven meer te kunnen leiden na pensioen. Geraadpleegd van https://www.standaard.be/cnt/dmf20201120_91578733.
- Eurostat (2021). *Database – Living conditions and welfare*. Geraadpleegd van <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database>.
- Eurosystem Household Finance and Consumption Network (HFCN). (2020). *The Household Finance and Consumption Survey: Results from the 2017 Wave*. ECB Statistics Paper No. 36.
- Horemans, J., Kuypers, S., Marchal, S., & Marx, I. (2020). *De kwetsbare werkende. Een profielschets van armoede en financiële bestaanszekerheid bij werkende Belgen*. COVIVAT Beleidsnota 4, KU Leuven & Universiteit Antwerpen.
- Kuypers, S. & Marx, I. (2020). *De verdeling van de vermogens en schulden in België. Een actualisering op basis van de derde golf van het HFCS*. CSB Bericht 20/02, Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck, Universiteit Antwerpen.
- Kuypers, S. & Marx, I. (2021). Poverty in the EU Using Augmented Measures of Financial Resources: The Role of Assets and Debt. *Journal of European Social Policy*.
- Nationale Bank van België (2021, 14 april). *Persbericht 'Financiële rekeningen 2020'*. Geraadpleegd van <https://www.nbb.be/doc/dq/n/dq3/histo/cnf20iv.pdf>.
- RVA (2021). *Cijfers 'Tijdelijke werkloosheid wegens CORONAVIRUS COVID-19'*. Geraadpleegd van <https://www.rva.be/nl/documentatie/statistieken/tijdelijke-werkloosheid-wegens-coronavirus-covid-19/cijfers>.
- Vermeulen, P. (2016). Estimating the Top Tail of the Wealth Distribution. *American Economic Review*, 106(5), 646-650.
- Vermeulen, P. (2018). How Fat is the Top Tail of the Wealth Distribution? *Review of Income and Wealth*, 64(2), 357-387.